

پژوهش: در آیه شریفه ﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَةٍ﴾ (انسان/۱۵)، نائب فاعل يطاف چیست؟

مرحله اول: بررسی ماده «طوف» در لغت

■ المعجم الوسيط/ ۵۷۰

• (طَافَ) حَوَّلَهُ . وَبَهُ ، وَعَلَيْهِ ، وَفِيهِ .
طَوَّافًا ، وَطَوَّافًا : دَارَ وَحَامًا . وَ - الْخِيَالُ وَغَيْرُهُ
بِهِ ، أَوْ عَلَيْهِ : أَلَمَّ . وَ - الْكَرَى أَوْ النَّوْمُ بِهِ ،
أَوْ عَلَيْهِ : نَعَسَ . وَ - بِهِ عَلَى كَذَا : دَارَ .

■ ترجمه المعجم الوسيط (بندرریگی) / ج ۲ / ص ۱۲۱۵

* **طوف** - (طَافَ يَطُوفُ طَوَّافًا ، وَ طَوَّافًا) حَوَّلَهُ ، وَ طَافَ بِهِ ، وَ طَافَ عَلَيْهِ ، وَ طَافَ فِيهِ: دَوَّرَ آن را گردید، دَوَّرَ آن چرخید، دَوَّرَ آن طواف کرد (طَافَ) الْخِيَالُ وَ غَيْرُهُ بِهِ، أَوْ طَافَ الْخِيَالُ عَلَيْهِ: در خواب چیزی را دید یا در بیداری چیزی مثل شیخ جلو چشمش ظاهر شد (طَافَ) الْكَرَى أَوْ النَّوْمُ بِهِ، وَ طَافَ الْكَرَى أَوْ النَّوْمُ عَلَيْهِ: چرت زد، پینکی زد (طَافَ) بِهِ عَلَى كَذَا: آن را دور چیزی گردانید و چرخانید.

مرحله دوم: بررسی لغوی و کاربردهای سازگار

از بین کاربردهای لغوی «طاف» دو کاربرد می تواند با آیه فوق سازگار باشد، یکی کاربرد اول و دیگری کاربرد آخر

• کاربرد اول

در کاربرد اول، «طاف» به دو گونه استعمال می شود، یکی به همراه ظرف «حول» و دیگری با برخی حروف جر از جمله «به، علیه و فيه» که در تمام این موارد، معنای آن «به دور چیزی چرخیدن» است که مجرور به این حروف، آن چیزی است که مورد طواف قرار می گیرد.

• کاربرد دوم

و در کاربرد آخر نیز «طاف» با دو حرف جر می آید که «باء و علی» باشد. در این استعمال که معنای «طواف دادن چیزی به دور چیزی» دارد، مجرور به «باء» آن چیزی است که چرخانده می شود و مجرور به «علی» آن چیزی است که مورد طواف قرار می گیرد

مرحله سوم: تطبیق کاربردهای سازگار با آیه

آنچه در آیه وجود دارد، فعل مجهول از «یطوف» است که [با توجه به قواعد اعلال] به صورت «یطاف» نوشته می شود. در اینکه «یطاف» مجهول شده ی کدام یک از دو کاربرد فوق است، می توان گفت:

اگر این فعل از کاربرد اول باشد، باید دقت نمود که در این استعمال، مجرور به حرف جرّ، آن چیزی است که دور آن طواف می شود و از طرف دیگر در این استعمال تنها یک حرف جرّ می آید در حالی که «یطاف علیهم بآیه» با دو حرف جر آمده است و قطعاً «آیه» آن چیزی نیست که به دور آن طواف شود. لذا یا یطاف، مجهول شده از این استعمال نیست و یا باء بر سر آیه، معنایی دیگر مانند مصاحبه (همراهی) دارد و لذا معنای آیه این می شود که «به همراه ظرف هایی، دور آنها طواف می شود» که طبق این احتمال، نائب فاعل، «علیهم» خواهد بود.

اما اگر این فعل از کاربرد آخر باشد (طاف به علی کذا)، معنای جمله این گونه است که «آیه، دور آنها طواف داده می شود» که در این استعمال «بآیه» نائب فاعل خواهد بود

مرحله چهارم: نتیجه گیری

نکته ای که برای قضاوت بین دو احتمال فوق باید مد نظر قرار بگیرد، این است که آنچه مراد خداوند از بیان این آیه و محور ثقل کلام است چیست؟ آیا مهم، آنهایی هستند که دورشان طواف صورت می گیرد یا مهم ظرف هایی است که دور داده می شود. بی شک احتمال اول صحیح تر است زیرا این آیات در بیان احوال بهشتیان است و آنها مرکز ثقل کلام اند.

بنابر ترجمه احتمال دوم از دو احتمال بیان شده در مرحله سوم، نقطه ثقل کلام روی ظرف قرار می گیرد اما طبق احتمال اول، آنچه محور است، آنها (بهشتیان) اند.

نتیجه از آنچه گفته شد، واضح می گردد که «طاف» از موارد کاربرد اولیه لغت (طاف حوله و به و علیه و فيه) است. لذا «علیهم» نائب فاعل بوده و

باء بر سر «آیه» نیز به معنای مصاحبت و همراهی و متعلق به یطاف است.